

УВОДНА БЕЛЕШКА

У филозофији и социологији културе су се искристалисала најмање три става о популарној култури. Први израња из функционалистичке парадигме, по коме у (касно) модерном друштву, без обзира на развијену функционалну диференцијацију, постоји друштвени консензус који је гарантован управо популарном културом. Други став, који је социологији културе вероватно највише допринео, заслуга је Критичке школе. По теоретичарима овог правца мишљења, уколико консензус у друштву и постоји, он је заснован на хегемонији коју успоставља владајући блок моћи. Популарна, односно масовна култура је полуга ове хегемоније, јер она производи и одржава масу послушном и пасивном. Трећи приступ - плуралистички, чији је најпопуларнији представник Џон Фиск, почива на идеји да производња културних добара не подразумева истовремено и производњу фиксираних значења која добра са собом носе. Друштвени актери придају различита значења културним производима, а у сагласности са својим интересима и погледима. Популарно тако често поприма израз отпора оном значењу које је било намеравано. Трећи приступ открива сву контрадикторност (популарне) културе која се огледа у испреплетености, међузависности и не тако ретко обостране инструментализације институција *доминантног* друштва и посебних ("потчињених") друштвених група.

Овај темат се састоји од текстова који се баве (по)културном продукцијом, репродукцијом, као и отпорима оном што се перципира и доживљава као доминантно. У првом тексту Срђан Продановић¹ полази од становишта Т. Адорна и пореди његово схватање уметности и популарне културе са приступом Фиска и постмодерниста (попут Мафесолија и Лиотара). Он проблематизује питања истине и способности за истину, у уметности и популарној култури, појединаца и група. На крају долази до закључка да ако се уметност као истина огледа у неутилитарном начину производње, онда се формално попкултури не може одузети могућност да буде уметност. Рајко Муршич², бави се историјатом радија као медија који је за послед-

¹ Студент четврте године социологије Филозофског факултета у Београду.

² Редовни професор Одељења за етнологију и културну антропологију Универзитета у Љубљани.

њих сто година довео до радикалног преображаја друштва и културе, ширењем и кружењем звучних информација, те је битно допринео и трансформацији народних култура у популарне. Од првобитне намене, ширења знања, преко комерцијализације, концентрације мрежа и државне контроле над одашиљањем, дошло се до децентрализације станица и либерализације система емитовања. Муршич сматра да ће радио формат преживети без обзира на све већу конкуренцију оличену у Интернету. У трећем тексту, Немања Звијер³ бави се идеологизацијом филмске продукције на примеру односа америчке филмске индустрије према немачком фашизму у периоду пре почетка Другог светског рата, односно током 1930-тих година. Он наглашава утицај политичког естаблишмента САД на филмску продукцију, као и институционализацију (ауто)цензуре у оквиру америчке филмске индустрије, која је у великој мери креирала "званичну политику" Холивуда. Драган Станојевић⁴ се у следећем тексту бави односом масовних медија и једне омладинске поткултуре/сцене (хардкор) у Београду. У раду се полази од тога да је однос мас медија и ове сцене вишеслојан и комплексан. За разлику од ставова бирмингемских теоретичара код којих је однос медија и поткултуре однос доминације и отпора, однос у коме доминантна култура преко мас медија жели да успостави хегемонију, масовни медији се виде као неодвојиви део настанка, динамике и опстанка сцене. У следећем чланку, Ђокица Јовановић⁵ доводи у питање неопходност репродукције културне хегемоније метрополе у односу на *провинцију* у Србији. На питање како креирати могућност културног стварања у провинцији а које неће бити вољно за "бег" ка центру, Јовановић даје одговор: формулисање провинцијске културне политике, што подразумева, децентрализацију одлучивања и децентрализацију финансирања у стварима културе. Дијана Гаћеша⁶ се бави проучавањем савремених дискурса (проучавања спроведена у Канади) о очувању човекове средине. Наиме, егзотичан, не-западни "други", који је традиционално потчињаван путем система колонијалне власти, романтичне литературе и раних антрополошких теорија, постаје атрактиван за савремене дискурсе. Она анализира употребу Другога као инструмента формулисања и средстава пропагирања модела еколошки одр-

³ Студент постдипломских студија на Одељењу за социологију, Филозофског факултета у Београду.

⁴ Студент докторских студија на Одељењу за социологију, Филозофског факултета у Београду.

⁵ Ванредни професор на Одељењу за социологију Филозофског факултета Универзитета у Београду.

⁶ Асистенткиња (Т.А.) на Department of religious studies, Queen's University, Kingston, Ontario Canada.

живог живљења. На крају предлаже да Други може бити доживљен не само као саставни елемент западног идентитета већ као подједнако вредан учесник у међуљудским односима. Душан Стаменковић се последњем раду бави утицајем Фокнерове прозе на рад америчког бенда R.E.M. Одређујући најпре сам појам "текста песме", аутор уочава међусобне везе у њиховим "текстовима" које карактерише посебна врста приповедања типичног за амерички југ, као и присуства других елемената културе америчког југа, попут карактеристичних тема. Завршни део темата представља осврт Веселина Митровића⁷ на познату Лоримерову студију *Масовне комуникације*.

Темат носи назив *(Поп)култура идеологије и отпори* јер се сви текстови, шире гледано, баве проблемом културне доминације (која подразумева идеологизацију популарне културе, на шта посебно указује Немања Звијер) и то како садржаја, тако и формата (Муршич). С обзиром да аутори проучавају различите делове друштвене и културне стварности, можемо приметити да се стратегије културне продукције, као и "отпора" – отпор који може да подразумева конкретне политичке акције у случају дефинисања културне политике "провинције", као што показује Јовановић, или пак мање видљиве односе (не)могућности међусобне инструментализације поткултуре и домаћих масовних медија, на шта указује Станојевић – разликују од једног друштвеног подручја до другог (од медија попут филма и масовних медија попут глобалних ТВ станица до стратегија везаних за формулисање културне политике "провинције").

Драган Станојевић

⁷ Студент четврте године социологије Филозофског факултета у Београду.